

LBRIS

We know
books

MAESTRO

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ

DESPRE DRAGOSTE
ȘI ALȚI DEMONI

Traducere din limba spaniolă
TUDORA ȘANDRU-MEHEDINȚI

Ziua de 26 octombrie 1949 n-a fost o zi a marilor știri. Maestrul Clemente Manuel Zabala, șeful de redacție al ziarului unde îmi făceam ucenicia de reporter, încheie ședința de dimineață cu două sau trei sugestii de rutină. Nu încredință o sarcină concretă niciunui redactor. Câteva minute mai târziu află prin telefon că tocmai se începuse golirea criptelor funerare din vechea mănăstire Santa Clara, și-mi ordonă fără prea multe iluzii:

– Du-te până acolo să vezi dacă e rost de ceva.

Istorică mănăstire a călugărițelor clarise, prefăcută în spital de aproape un secol, urma să fie vândută pentru a se construi în loc un hotel de cinci stele. Neprețuita sa capelă era aproape sub cerul liber din cauza năruirii lente a acoperișului, dar în criptele ei rămâneau îngropate trei generații de episcopi și starețe și tot felul de oameni de vază. Primul pas era s-o golească, să dea rămășițele celor care le reclamă și să arunce restul la groapa comună.

M-a surprins primitivismul metodei. Muncitorii deschideau mormintele cu târnăcopul și sapa, scoteau sicriile putrezite care se fărâmau la cea mai mică mișcare și separau osemintele de amestecul de pulbere, fâșii de

îmbrăcămintele și şuvițele de păr ofilite. Cu cât mortul era mai ilustru, cu atât mai anevoioasă era munca, fiindcă trebuiau să scormonească printre ruinele trupurilor și apoi să cearnă foarte fin reziduurile pentru a recupera pietrele prețioase și orfevrăriile.

Șeful șantierului copia datele de pe lespede într-un caiet de școală, orânduia oasele în grămezi separate și punea deasupra fiecăreia foaia cu numele ca să nu se încurce. Astfel că prima imagine pe care am văzut-o intrând în lăcașul sfânt a fost un lung șir de movilițe de oseminte, încinse de cumplitul soare de octombrie ce se revărsa năvalnic printre spărturile tavanului, și fără nicio altă identitate decât numele scris cu creionul pe o bucată de hârtie. După aproape o jumătate de veac mai simt încă stupearea stârnită de mărturia aceea îngrozitoare a trecerii devastatoare a anilor.

Erau acolo, printre mulți alții, un vicerege din Peru și amanta sa tainică; don Toribio de Cáceres y Virtudes, episcop al acestei diocese; mai multe starețe ale mănăstirii, printre care maica Josefa Miranda, și licențiatul în arte, don Cristóbal de Eraso, care-și consacrase jumătate din viață construirii tavanelor ornamentate cu muluri și fleuroni. Se mai afla o criptă acoperită cu lespede de al doilea marchiz de Casalduero, don Ygnacio de Alfaro y Dueñas, însă, când au deschis-o, s-a văzut că era goală și nefolosită. În schimb, rămășițele marchizei sale, doña Olalla de Mendoza, zăceau sub propria lespede în cripta alăturată. Șeful șantierului n-a dat nicio importanță; nu era ceva neobișnuit ca un nobil din partea locului să-și fi pregătit mormântul și să fi fost îngropat în altul.

În a treia firidă de la altarul principal, pe partea Evangheliei, acolo era știrea. Lespedea sări în bucăți la cea dintâi lovitură de târnăcop, și niște plete vii, de culoarea aramei înflăcărate se revărsară în afara criptei. Șeful șantierului a vrut să le scoată întregi cu ajutorul muncitorilor, dar cu cât trăgeau de ele, cu atât păreau mai lungi și mai bogate, până când se iviră ultimele șuvițe, lipite încă de o țeastă de fetiță. În firidă nu mai rămaseră decât niște oscioare mărunte și împrăștiate, iar pe lespedea de piatră cioplită, mâncată de salpetru, se putea citi doar un nume de botez, fără cele de familie: Sierva María de Todos los Angeles. Întinse pe jos, pletele splendide măsurau douăzeci și doi de metri și unsprezece centimetri.

Șeful șantierului îmi explică fără uimire că părul uman creștea un centimetru pe lună chiar și după moarte, și douăzeci și doi de metri îi părură o medie obișnuită pentru două sute de ani. Mie, în schimb, nu mi s-a părut ceva obișnuit, fiindcă bunica îmi povestea în copilărie legenda unei micuțe marchize de doisprezece ani, cu pletele târându-i-se pe pământ ca o trenă de mireasă, care murise de turbare dintr-o mușcătură de câine, și era venerată în satele din Caraibi grație nenumăratelor minuni pe care le săvârșise. Gândul că acel mormânt ar putea fi al ei a fost pentru mine știrea acelei zile și obârșia acestei cărți.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Cartagena de Indias, 1994

UNU

Un câine cenușiu cu o stea în frunte năvăli în labirintul târgului în prima duminică din decembrie, trânti mesele cu grătare, făcu prăpăd prin tarabele indienilor și corturile cu lozuri de loterie, și pe deasupra mușcă patru persoane care i se iviră în cale. Trei erau sclavi negri. Ultima a fost Sierva María de Todos los Angeles, fiica unică a marchizului de Casalduero, care se dusese cu o slujnică să cumpere o ghirlandă cu clopoței pentru sărbătorirea celor doisprezece ani pe care avea să-i împlinească.

Aveau instrucțiuni să nu treacă dincolo de Poarta Neguțătorilor, dar slujnica se aventură până la podul mobil din mahalaua Getsemaní, atrasă de larma portului cu trafic de negri, unde era pe sfârșite debarcarea unei încărcături de sclavi din Guineea. Vaporul companiei din Cadix pentru comerțul cu negri fusese așteptat cu înfrigurare de mai bine de o săptămână, căci la bordul lui surveniseră morți inexplicabile. Străduindu-se să le ascundă, aruncaseră în apă leșurile, fără balast. Marea furtunoasă le-a scos pe uscat, și zorii zilei le-au găsit pe țărm, desfigurate de umflare și cu o ciudată culoare violetie. Nava a fost ancorată în afara golfului de teamă să nu

fie o izbucnire a vreunei molime africane, până când se dovedea că fusese doar o otrăvire cu alimente stricate.

La ceasul la care câinele trecu prin târg se încheiase debarcarea încărcăturii supraviețuitoare, într-o stare de sănătate depreciată într-un hal fără hal, și se încerca să se compenseze pierderile cu un singur exemplar care valora cât toate la un loc. Era o captivă abisiniană cu o statură de șapte palme, unsă cu melasă de trestie de zahăr în locul uleiului comercial de rigoare, și de o frumusețe atât de tulburătoare, că părea ireală. Avea nasul fin, craniul oval, ochii oblici, dinții intacti și alura ambiguă a unui gladiator roman. N-o însemnară cu fier roșu în țarc, nici nu-i strigară vârsta ori starea sănătății, ci o scoaseră la vânzare numai și numai pentru frumusețe. Prețul pe care guvernatorul îl plăti pentru ea, fără tocmeală și cu bani peșin, a fost greutatea ei în aur.

În fiecare zi se întâmpla ca niște câini fără stăpân să muște pe careva în timp ce fugăreau pisici sau se luptau cu vulturii pentru stârvurile din drum, și mai cu seamă în epoca de belșug și afluență în care Flota Galioanelor trecea spre târgul de la Portobelo. Patru sau cinci oameni mușcați în aceeași zi nu alungau somnul nimănui, și cu atât mai puțin o rană ca aceea pe care o avea Sierva María, ce abia dacă i se zărea la glezna stângă. Așa încât slujnica nu se alarmă. Îngriji copila cu mâna ei, oblojind-o cu un amestec de lămâie și pucioasă, și-i spălă pata de sânge de pe fustă, și nimeni nu se mai gândi la nimic altceva decât la petrecerea din ziua când avea să împlinească doisprezece ani.

Bernarda Cabrera, mama fetiței și soția fără titluri a marchizului de Casalduero, luase în zorii acelei zile un

purgativ puternic: șapte boabe de antimoniu într-un pahar cu zahăr rafinat. Fusese o metisă neîmblânzită din așa-numita aristocrație de tejghea; seducătoare, hrăpăreață, pusă pe chefuri, și cu un nesaț în pânțele gata să sature o cazarmă. Totuși, în câțiva ani dispăruse din lume din cauza abuzului de miere fermentată și de pastile de cacao. Ochii de țigancă își stinseră văpaia, farmecul i se risipi, pierdea sânge și vărsa fiere, iar trupul de sirenă de odinioară deveni puhav și arămiu ca cel al unui mort de trei zile, și scăpa niște vânturi asurzitoare și pestilențiale ce speriau dulăii.

Abia dacă mai ieșea din alcov, și chiar și atunci umbla în pielea goală, sau cu o pelerină de serj fără nimic pe dedesubt care o făcea să pară mai despuiată decât dacă nu s-ar fi îmbrăcat.

Avusese șapte scaune până când se întorsese servitoarea care o însoțise pe Sierva María și care nu-i vorbi despre mușcătura câinelui. În schimb, îi comentă scandalul din port iscat de vinderea slavei.

– Dacă-i așa de frumoasă cum se spune, poate fi abisiniană, zise Bernarda.

– Însă, chiar de-ar fi regina din Saba, nu mi se părea cu puțință ca s-o cumpere cineva plătind greutatea ei în aur.

– Or fi vrut să spună în pesos de aur, zise.

– Nu, o lămuri, atât aur cât cântărește negresa.

– O sclavă înaltă de șapte palme nu cântărește mai puțin de o sută douăzeci de livre, spuse Bernarda. Și nu există femeie, nici neagră, nici albă, care să valoreze o sută douăzeci de livre de aur, poate numai dacă scoate diamante pe fund.

Nimeni nu fusese mai priceput decât ea la negoțul cu sclavi și știa că, dacă guvernatorul o cumpăraseră pe abisiană, n-avea să fie pentru ceva atât de sublim cum ar fi să-i servească la bucătărie. Atunci auzi primele flajolete și petardele de sărbătoare, și imediat hărmălaia dulăilor din cuști. Ieși în livada de portocali să vadă ce se întâmplă.

Don Ygnacio de Alfaro y Dueñas, al doilea marchiz de Casaldüero și senior de Darién, auzise și el muzica din hamacul unde își făcea siesta, atârnat între doi portocali. Era un bărbat lugubru, cu o expresie amară și de o paliditate de crin din pricina sângerării provocate de lileci în timpul somnului. Era îmbrăcat într-o chilaba de beduin cu care umbla prin casă și avea o scufie de Toledo ce-i sporea aerul descumpănit. Văzându-și soția cum a adus-o Domnul pe lume, se repezi s-o întrebe:

– Ce muzică-i asta?

– Nu știu, răspunse ea. În câte suntem astăzi?

Marchizul nu știa. Trebuie să fi fost cu adevărat foarte neliniștit ca să-i adreseze o întrebare soției, iar ea trebuie să se fi simțit tare ușurată cu fierea ca să-i răspundă fără urmă de sarcasm. Se așezase în hamac, intrigat, când se auziră iar petardele.

– Sfinte Dumnezeule! exclamă. În câte suntem azi?

Casa se învecina cu ospiciul de femei Divina Pastora. Îmboldite de muzică și artificii, locatările ieșiseră pe terasa ce dădea spre livada de portocali și întâmpinau bucuroase fiecare explozie, ovaționând. Marchizul le întrebă în gura mare unde era sărbătoarea, și ele îi risipiră toate îndoielile. Era 7 decembrie, ziua de San Ambrosio, Episcop, iar muzica și petardele răsuna din curtea

LBRIS | We know books

sclavilor în cinstea Siervei Maria. Marchizul se bătu cu palma peste frunte.

– Bineînțeles, zise. Câți împlinește?

– Doisprezece, răspunse Bernarda.

– Abia doisprezece? întrebă el, lungit din nou în hamac.

Ce viață lentă!

Casa fusese fala orașului până la începutul secolului. Acum era năruită și sumbră, și se părea că lumea de acolo era pe picior de mutare din cauza marilor spații pustii și nenumăratelor lucruri nelalocul lor. În saloane rămăseseră încă pardoseala ca o tablă de șah și câteva candelabre cu zdrențe de pânze de păianjen. Încăperile ce se păstrau vii erau răcoroase pe orice vreme din cauza grosimii zidurilor de piatră și a anilor îndelungați de izolare, dar mai ales a brizei din decembrie ce se strecura șuierând prin crăpături. Totul era saturat de nepăsarea opresivă a delăsării și întunericului. Din fumurile senioriale ale primului marchiz nu rămăseseră decât cei cinci copoi de pradă ce păzeau nopțile.

Zgomotoasa curte a sclavilor, unde se sărbătorea ziua de naștere a Siervei Maria, fusese o cetate diferită înlăuntrul cetății pe vremea primului marchiz. Continuă să fie la fel și în timpul moștenitorului, atâta cât ținu traficul veros de sclavi și de făină pe care Bernarda îl conducea cu pricepere de la fabrica de trestie de zahăr din Mahates. Acum, toată splendoarea aparținea trecutului. Bernarda era secătuită de viciul său nesățios, iar curtea, redusă la două colibe de lemn cu acoperiș de frunze de palmier, unde se mistuiră cele de pe urmă pâlپări ale grandorii.

Dominga de Adviento, o negresă neaoșă care cârmuise casa cu mână de fier până în ajunul morții, era veriga de legătură între cele două lumi. Înaltă și ciolănoasă, cu o inteligență aproape clarvăzătoare, ea era cea care o crescuse pe Sierva María. Se făcuse catolică fără a renunța la credința ei yoruba, și practica amândouă religiile în același timp, la nimereală. Își aflase sfânta pace sufletească, spunea, căci ce-i lipsea uneia găsea în cealaltă. Era, totodată, singura ființă omenească având autoritatea de a interveni între marchiz și soția sa, și ambii îi arătau respect. Numai ea îi izgonea pe sclavi cu lovituri de mătură când îi descoperea săvârșind păcatul sodomiei sau preacurvind cu femeii pe care le schimbau între ei prin încăperile goale. Însă, de la moartea sa, fugeau din colibe goniți de zăpușeala amiezii și se trânteau la pământ prin toate colțurile, răzuind orezul prins pe fundul ceaunelor ca să-l mănânce, sau jucându-se cu zbârnâitori sau titirezi în răcoarea coridoarelor. În lumea aceea oprimată în care nimeni nu era liber, Sierva María era; numai ea și numai în locul acela. Astfel încât sărbătoarea se ținea acolo, în adevărata ei casă și cu adevărata ei familie.

Nu se putea imagina o petrecere mai posomorâtă în toiul muzicii zgomotoase, cu sclavii casei și cu alții de la unele familii de neam care aduceau și ei ce puteau. Copila se purta cum îi era felul. Dansa cu mai multă grație și însuflețire decât africanii de baștină, cânta cu voci diferite de a ei în diversele graiuri din Africa, ori cu țipete de păsări sau animale care-i descumpăneau pe toți. La porunca dată de Dominga de Adviento, sclavele mai tinere o pictau pe față cu negru de fum, îi atârnavă șiraguri cu

amulete vrăjitoarești peste lăncișorul cu cruce de la botez și îi periau părul pe care nu i l-au tăiat niciodată și care ar fi împiedicat-o la mers dacă nu i l-ar fi împletit zilnic în mai multe cozi ce-i încununau capul.

Începea să înflorească într-un vârtej de forțe potrivnice. N-avea mai nimic de la maică-sa. De la tată, în schimb, avea trupul firav, sfiiciunea fără leac, pielea palidă, ochii de un albastru-întunecat și arama vie a pletelor strălucitoare. Felul ei de a fi era atât de tainic, că părea o ființă invizibilă. Speriată de o natură atât de stranie, mama îi punea la încheietura mâinii un clopoțel ca să nu-i piardă urma în penumbra casei.

La două zile după petrecere, și aproape din întâmplare, slujnica îi povesti Bernardei că pe Sierva María o mușcase un câine. Bernarda se gândi la aceasta în vreme ce făcea înaintea de culcare cea de a șasea baie fierbinte cu săpunuri parfumate, dar când se întoarse în dormitor uitase totul. Nu-și mai aminti decât în noaptea următoare, pentru că dulăii lătrară întruna fără motiv până în zori, și i-a fost teamă să nu fi turbat. Atunci se duse cu sfeșnicul în mână până la colibe din curte și o găsi pe Sierva María adormită în hamacul de frunze de palmier indian împletite, pe care-l moștenise de la Dominga de Adviento. Deoarece slujnica nu-i spusese unde era mușcătura, îi dădu la o parte cămășuța și-o cercetă îndeaproape, urmărind cu lumânarea sfoara de penitență ce-o avea încolăcită pe trup ca o coadă de leu. În cele din urmă găsi mușcătura: o creștătură la glezna stângă, care făcuse deja o coajă de sânge închegat, și niște zgârieturi abia deslușite pe călcâi.